

Van energiecoöperatie naar nieuw systeem

 hieropgewekt.nl/kennisdossiers/van-energiecooperatie-naar-nieuw-systeem

Het water staat in vele landen al letterlijk aan de lippen. Het is dan ook de hoogste tijd om in actie te komen tegen klimaatverandering, vindt Onno van Bekkum, bestuurder van De Coöperatieve Samenleving (DCS). De organisatie ontwikkelde het gebiedsarrangement, een model dat coöperaties helpt het heft in eigen hand te nemen en een bijdrage te leveren aan de circulaire economie.

Van wie is de wind eigenlijk?

De koning zei het al in de troonrede van 2013: er vindt een verschuiving plaats van de verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving. Inmiddels is die verschuiving volop aan de gang. Waar voorheen het speelveld uitsluitend was toegewezen aan de staat en het bedrijfsleven, zien we nu dat de burger ook speler wordt in het speelveld. Dat betekent dat de regels dus gaan veranderen want ook burgers willen hun zegje kunnen doen over de kaders waarbinnen we met elkaar baten en lasten verdelen. Die vallen niet automatisch toe aan de overheid of een bedrijf. Immers, van wie is de wind?

Langs de lat van het Gebiedsarrangement

Hoe ziet wet- en regelgeving voor gebiedsontwikkeling eruit die bottom-up tot stand is gekomen? Een verandering van het speelveld vraagt namelijk om nieuwe (spel)regels en afspraken oftewel 'governance'. Eduard Ravenhorst is voorzitter van en jurist bij DCS. Samen met Van Bekkum ontwikkelde hij een model voor gebiedsontwikkeling dat zij 'het Gebiedsarrangement' noemen.

Het Gebiedsarrangement is gericht op de ontwikkeling en waardebeoordeling (bijvoorbeeld energie) van het gebied (gebiedswaardeontwikkeling) voor iedereen (in algemeen belang). Het is een set van regels – vergelijk het met een CAO van het gebied - waarmee burgers samen met lokale overheid de touwtjes in handen krijgen om te bepalen op welke manier er met een gebied en onder andere de daar opgewekte energie wordt omgegaan.

Heb je ook een idee voor een coöperatie op het gebied van energie (of mobiliteit, water of onderwijs of iets anders)? Vind dan niet het wiel opnieuw uit, maar toets je idee hieronder aan het model Gebiedsarrangement van De Coöperatieve Samenleving.

1. Definieer je gebiedsopgave

De klimaatopgave speelt in elk gebied, maar overal anders. Heb je nog geen idee voor je coöperatie, maar wil je 'iets' met eigen energie opwekken? Begin altijd met de kenmerken van jouw gebied. Is er veel water of juist veel wind? Wat speelt er in jouw gebied? Zo is het bijvoorbeeld slim om je te richten op een windpark als je gebied relatief veel open vlaktes heeft.

2. Definieer je speelveld

Wie zijn er betrokken bij de 'commons' (de gebruiker, de energiebron, de grond, het netwerk, etc.) van je gebied? Welke afdelingen van de gemeente gaan hierover? Welke bedrijven? Blijf je het oude spel van 'markt' spelen of zet je de gebiedsopgave zelf centraal? DCS visualiseert een nieuw speelveld dat uitnodigt tot nieuwe spelregels.

3. Mobiliseer samen (de ziel van) je gebied

Vanuit cultuur en historie: wat beweegt de mensen in jouw gebied? Zijn er vergelijkbare burgerinitiatieven in je gebied? Kijk niet alleen naar initiatieven met energie, ook andere initiatieven kunnen interessant zijn. Denk aan leermomenten van andere initiatieven op bijvoorbeeld organisatorisch niveau. Of een product uit een andere sector dat jouw product of dienst kan versnellen, logisch kan aanvullen of andersom.

4. Smeed een gebiedscoalitie

Breng in kaart wie de (energie)relevante spelers zijn in je gebied. Welke organisaties voeren wat uit in welk deel van het proces? Wie zijn de (energie)leveranciers, wie de netbeheerders, wie voeren het (energie)beleid uit in jouw gebied? Kortom: met wie heb je te maken als je 'iets' wilt doen met energie, mobiliteit, zorg, onderwijs etc.? Zorg dat je deze partijen, inclusief lokale overheid, verbindt rondom de gezamenlijke gebiedsopgave.

5. Ontwikkel een strategie & dragend concept of product

Bij De Coöperatieve Samenleving kreeg deze stap vorm bij coöperatie Bommelerwaard, in de Bommelerwaard waar Van Bekkum woont en Antje van Ginneken met een idee voor zonnepanelen rondliep. De gemeente Zaltbommel was welwillend om het dak van haar gemeentewerf beschikbaar te stellen. Vanuit het perspectief van De Coöperatieve

Samenleving maakten van Bekkum en Van Ginneken een uniek energieconcept werkelijkheid: Bommelerwaard-Stroom. Met dit concept wordt energie voor iedereen beschikbaar. Deelname aan energieprojecten wordt hierbij gebaseerd op eigen gebruik, niet op investering. Projectfinanciering en de postcoderoosregeling doen de rest. Hiermee is de energie dus ook toegankelijk voor mensen die geen investering (kunnen) doen: echt 'inclusief' kortom. En dat is een belangrijke voorwaarde voor een gebiedsbrede aanpak.

6. Gebiedsarrangement

Welke wetgeving en visies raken jouw concept of product? De Coöperatieve Samenleving ondersteunt gebiedsgerichte coöperaties vanuit het model van het Rijnlands Gebiedsarrangement dat zij ontwikkelde en aanbiedt. DCS is een coöperatie waar burgerinitiatieven lid van kunnen worden en waar zij advies kunnen aanvragen. Maar DCS fungeert ook als deelplatform waar kennis over burgerinitiatieven kan worden uitgewisseld.

Eduard Ravenhorst adviseert naar deze regelingen te kijken:

De Regiowetgeving en gelden uit de EU

Bij het Directoraat Generaal Regionaal beleid en Stadsontwikkeling van de Europese Commissie gaat het over sociale samenhang en economische structuurversterking van het gebied. Hierin staan verordeningen waarmee je een soort CAO kunt vormen voor een gebied. Het doel is in dit geval dan het klimaatbestendig maken van regio's. Sommige EUGelden kunnen ook geschikt zijn voor een nationaal project.

Bijvoorbeeld: misschien kan er een windpark in jouw gebied gemakkelijker gerealiseerd en gefinancierd worden als het voldoet aan de Europese visie op gebiedsontwikkeling. Laat je dus niet afschrikken door een andere indeling van Europese gelden. En kijk verder dan je lokale en nationale neus lang is.

Nieuwe Omgevingswet is wil

Momenteel zijn grondbedrijven en grondexploitanten verantwoordelijk voor de leefomgeving. Dat is vastgelegd in een (landelijke) Wet ruimtelijke ordening (WRO). De nieuwe Omgevingswet zal hier vanaf 2021 verandering in brengen. De Omgevingswet is gebaseerd op de omgevingsvisie en kun je doorvertalen naar een gebiedsakkoord ('Gebiedsarrangement').

De Omgevingswet bundelt nu nog 26 bestaande wetten die allemaal te maken hebben met de fysieke leefomgeving. Denk aan wetten voor bescherming van flora en fauna of archeologische vondsten als je iets wilt bouwen. Om niet alle 26 wetten apart af te hoeven vinken, zou er nu lokaal een integrale omgevingsvisie moeten komen vanuit een breed participatief proces. Dit is dus hét moment om samen met de gemeente en alle belanghebbenden, ook buiten je coöperatie, zo'n lokaal gebiedsakkoord (Gebiedsarrangement) met de gebiedskenmerken en gekoppelde energie-ideeën vast te stellen. Zo worden de burgers in feite weer eigenaar van de 'commons'. Laat deze omgevingsvisie door de gemeente goedkeuren.

7. Gebied is de Klas

Deze hele transitie is volledig nieuw. Er moet dus geleerd worden. Niet op school, maar in het gebied zelf. Gedeelde kennis is macht: leer van elkaar en leer samen. DCS biedt een gestructureerd programma voor 'gebiedsleren' (jouw gebied als 'Learning Lab'). Daar en ook landelijk kunnen initiatieven continu kennis uitwisselen, jaardoelen stellen en ontwikkeling monitoren. Ook wordt er daarbij gekeken naar samenwerking met kennisinstellingen en onderwijsinstellingen in een gebied.

8. Gebied is de Kas

Waar de markt waarde onttrekt aan gebieden ('aandeelhouderswaarde'), zorgt het lerend proces van coöperatieve gebiedsontwikkeling binnen een Gebiedsarrangement voor waardeontwikkeling die binnen het gebied blijft: 'gebiedswaarde'. Als het gebied meetbare waarde heeft, kun je zo ook financiering aantrekken voor je coöperatieve gebiedsontwikkeling. Voor de gebiedsopgaven wordt dat steeds meer van belang. Waar zit het geld voor projectfinanciering van je energieprojecten? Hoe mobiliseer je op tijd als door bodemdaling je huis verzakt en dat van vele van je burens? Bij welke financiële partijen klopt je aan? Breng dit in kaart op lokaal, provinciaal, landelijk en Europees niveau.

Meedoen?

Ook koningin Máxima volgt burgercoöperaties inmiddels met veel belangstelling en sprak hier onlangs over met Onno tijdens een [lunchbijeenkomst](#). Energiecommissaris Ruud Koornstra omarmt het model van Bommelerwaar-Stroom. Daarnaast wordt binnen het RVO.nl [DuurzaamDoor](#)-transitieprogramma met veel belangstelling gekeken naar het DCS-model van het Rijnlands Gebiedsarrangement.

Heb je ook een burgerinitiatief of wil je er een starten op het gebied van energie of mobiliteit, onderwijs, zorg, of iets anders? Dan kun je je melden als lid bij De Coöperatieve Samenleving. Mail dan naar: Eduard Ravenhorst, voorzitter, Eduard.Ravenhorst@decooperatievesamenleving.nl. Of naar Onno van Bekkum, secretaris, Onno.vanBekkum@decooperatievesamenleving.nl.

Wil je het concept Bommelerwaar-Stroom ook bij jou implementeren? Mail dan: onno@bommelerwaar.nl of Antje van Ginneken, antje@bommelerwaar.nl.

Dit artikel is tot stand gekomen in samenwerking met Onno van Bekkum (De Coöperatieve Samenleving/ Bommelerwaar). Het artikel is geschreven n.a.v. de gelijknamige deelsessie tijdens het [Evenement HIER opgewekt 2018](#).

Nieuwsbrief

Als je wil mailen we je af en toe onze beste artikelen. Vink aan waarvan je op de hoogte wil blijven. Bekijk hier het [nieuwsbriefarchief](#).

I iisten

